

MODULUL 3.

AVENTURĂ, CĂLĂTORIE

LITERATURĂ

LUMEA CĂRȚILOR

Romanța celor trei corăbii de Ion Minulescu

Povestea lui Harap-Alb de Ion Creangă

TEXTE NONLITERARE

Descoperindu-l pe Columb de John Noble Wilford (text jurnalistic)

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

Potopul. Încetarea potopului (Vechiul Testament. Facerea)

[Legenda lui Neculai Milescu Spătariul] de Ion Neculce

Cu bastonul prin București de Tudor Arghezi

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII ROMÂNE

Stilul publicistic (jurnalistic)

NIVELUL LEXICO-SEMANTIC

Erori semantice: pleonasmul

NIVELUL MORFOSINTACTIC

Enunțuri enunțiative, interogative, exclamative, neexclamative

Acordul predicatului cu subiectul

COMUNICAREA ORALĂ

Monologul

COMUNICAREA SCRISĂ

Completarea formularelor

Descrierea unui produs finit. Instrucțiuni de folosire a unui aparat

Test de evaluare

LUMEA CĂRȚILOR

Notă biobibliografică

Ion Minulescu (1881-1944), poet, prozator și dramaturg. Se naște la București, ca fiu al unor negustori. După examenul de bacalaureat (1900) pleacă în capitala Franței, unde petrece cinci ani în atmosfera boemei pariziene.

După întoarcerea în țară colaborează la multe dintre revistele epocii, publicând poezii, proză, teatru și traduceri. Este un mare prieten al pictorilor, oficiază expoziții și colecționează obiecte de artă.

Volumele de versuri *Romanțe pentru mai târziu* (1908) și *De vorbă cu mine însumi* (1913) îi aduc o mare popularitate. Membru fondator al Societății Scriitorilor Români, este distins în anul 1928 cu Premiul Național de poezie.

S-a remarcat prin romanul *Corigent la limba română* (1929), volum autobiografic plin de pitoresc și umor.

ÎNAINTE DE TEXT

1. Descrie oral, în fața colegilor tăi, cea mai frumoasă călătorie pe care ai făcut-o în viața ta.
2. Imaginează-ți o călătorie pe care dorești să o realizezi – în spațiu sau în timp; prezintă ce te-ar atrage în această călătorie: ineditul ei, spiritul de aventură, descoperirea unor noi teritorii, a unor noi civilizații etc.
3. Alege una dintre ipostazele călătorului, menționate mai jos, și găsește argumente în favoarea ei: explorator, cuceritor, turist, sol, aventurier, navigator.
4. Numește câțiva călători celebri ale căror expediții de-a lungul timpului au dus la descoperirea unor noi ținuturi.

ROMANȚA CELOR TREI CORĂBII

de Ion Minulescu

*Porniră cele trei corăbii...
Spre care țărni le-o duce vântul?...
Ce porturi tainice,
Ascunse cercetătoarelor priviri,
Le vor vedea sosind mânate de dorul tristei pribegii?...
Ce valuri nemiloase,
Măine,
Le vor deschide-n drum mormântul?...*

*Porniră cele trei corăbii, purtând în pânțele lor
Grămezi de aur,
Chihlibare,
Smaralde verzi
Și-opale blonde;
Iar sus, pe bord,
Tristețea-acelor romanțe veșnic vagabonde,
Cântate,
Azi, în drum spre Poluri,
Iar mâine-n drum spre-Ecuador!...*

*Porniră cele trei corăbii...
Și-abia se mai zăresc –
Se-ngroapă
În golul zărilor pătate de violetul înserării;
Iar albul pânzelor întinse,
În cenușiul depărtării,
Zidește trei mausoleuri în care dorm cei duși pe apă.*

*Porniră celor trei corăbii...
Și-n urma lor rămase portul,*

Mai trist ca muntele Golgotei însângerat de-un asfințit,
 Și-n urma lor,
 Pe cheiul umed,
 Un singur albatros rănit
 Mai sta de pază,
 Ca Maria,
 Venită să-și vegheze mortul!...

Portul Constanța
 (gravură din sec. al XIX-lea)

DICTIONAR EXPLICATIV

romanță, s.f. – specie a genului liric care abordează motive poetice dominate de sentimente de tristețe, neliniște, nostalgie

chihlibar (chihlimbar), s.n. – rășină fosilă colorată (mai ales galbenă), folosită la fabricarea unor obiecte de podoabă

smarald, s.n. – piatră prețioasă strălucitoare de culoare verde

opal, s.n. – piatră semiprețioasă, cu aspect alb-lăptos și reflexe irizate

mausoleu, s.n. – monument funerar de mari proporții

Golgota, s.pr. – colină lângă orașul Ierusalim, locul unde Isus a fost crucificat.

Poezia *Romanța celor trei corăbii* face parte din volumul *Romanțe pentru mai târziu* publicat în anul 1909.

SUGESTII PENTRU INTERPRETAREA TEXTULUI

Poezia *Romanța celor trei corăbii* de Ion Minulescu, axată pe tema călătoriei, debutează printr-un șir de trei interogații rămase fără un răspuns.

Textul are un vers-cheie (*Porniră cele trei corăbii*) a cărui repetiție marchează și structura strofică. Plecarea corăbiilor sugerează nostalgia depărtărilor, chemarea spre ținuturi exotice, dar totodată și golul rămas în port după pierderea lor în zare. În plan simbolic, această plecare apare ca o ipostază a unei căutări de natură spirituală.

Melancolia și tristețea lăsate de corăbii în urma lor fac loc, tot mai accentuat, în finalul poeziei unor conotații sumbre, care dau textului un ton elegiac.

Genul liric – gen literar care se caracterizează prin modalitatea directă a comunicării. Termenul „liric” provine de la denumirea unui instrument muzical – lira, însemnul zeului Apollo. Inițial, în Grecia antică, poezia lirică desemna orice fel de poezie compusă spre a fi cântată. Ulterior a ajuns să însemne o creație literară concentrată asupra vieții lăuntrice, cu toată gama trăirilor sufletești (emoții, sentiment, atitudini, stări etc.)

EXPLORAREA TEXTULUI

I. ÎNȚELEGEREA TEXTULUI

1. Exprimă-ți impresia pe care ți-a lăsat-o lectura acestei poezii a lui Ion Minulescu.
2. Arată rolul celor trei interogații prin care se deschide poezia.
3. Selectează versurile în care sunt enumerate pietre prețioase ce sugerează pitorescul, exotismul.
4. Găsește sinonime pentru cuvintele *corăbii* și *mânate*.
5. Cuvintele *Poluri – Ecuator* sunt: a) sinonime; b) omonime; c) paronime; d) antonime?
6. Ce sugerează textul prin menționarea celor două noțiuni geografice aflate la o imensă distanță?
7. Extrage elemente care țin de cromatica textului și arată semnificația lor.
8. Identifică, în poezie, epitete cu valoare cromatică.
9. Comentează sensurile versului: *Zidește trei mausoleuri în care dorm cei duși pe apă*.

Eu liric – cel care „vorbește” în text și nu trebuie confundat cu persoana reală a creatorului. Prin intermediul eului liric se face auzită vocea poetului.

Motiv – unitate structurală a operei literare. Se manifestă ca o situație tipică, purtătoare de semnificație.

Motivul este un element al operei literare cu un pronunțat caracter de generalitate: un obiect (oglinza, codrul, lacul, marea, luna, steaua etc.), un număr simbolic (trei, șapte, mai ales în basme), o maximă, o formulă (*fortuna labilis* – „soarta schimbătoare”, *carpe diem* – „bucură-te de ziua de astăzi”) care se repetă în momente variate ale aceleiași opere sau în creații diferite.

Motivul central, cu grad sporit de repetabilitate, poartă numele de lait-motiv.

Repetiție – procedeu stilistic folosit la toate nivelurile limbii (fonetic, morfologic, lexical și sintactic), constând în reluarea unui sunet, a unei forme gramaticale, a unui cuvânt sau a unei structuri sintactice.

Epitet – figură de stil care exprimă o însușire a unui obiect, a unei acțiuni.

Poetul francez
Charles Baudelaire

10. Explică motivul pentru care portul rămas în urmă este mai trist ca *muntele Golgotei*.
11. Ce simbolizează *albatrosul rănit* din ultima strofă?
12. Indică tema acestei poezii.
13. Explică rolul pe care îl are repetiția în această poezie.

II. APROFUNDAREA TEXTULUI

1. Arată cărui gen literar aparține acest text. Argumentează.
2. Ce observații poți face în legătură cu ritmul și rima acestei poezii? Compar-o cu una dintre poeziile studiate în gimnaziu.
3. *Romanța celor trei corăbii* este un text ficțional sau nonficțional? Argumentează.
4. Ce corelații se pot face între acest text și finalul evangheliilor din Biblie?
5. Explică de ce poetul a izolat cuvintele *măine*, *chihlibare*, *căutate*, *se-ngroapă*, *ca Maria*, alcătuind fiecare în parte câte un vers?
6. Care este motivul poeziei?
7. Realizează o comparație între mesajul transmis de această poezie și cel din următoarele versuri:

*Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?*

(Mihai Eminescu, *Dintre sute de catarge*)

DINCOLO DE TEXT

Albatrosul este un simbol întâlnit și în literatura universală. Explică semnificația acestui simbol prezent în poezia *Albatrosul* de Charles Baudelaire:

*Din joacă, marinarii pe bord, din când în când,
Prind albatroși, mari păsări călătorind pe mare,
Care-nsoțesc, tovarăși de drum cu zborul blând,
Corabia pornită pe valurile-amare.*

*Pe punte jos ei care sus în azur sunt regi
Acuma par ființe stângace și sfioase
Și-aripile lor albe și mari le lasă, blegi,
Ca niște vâsle grele s-atârne caraghioase.*

*Cât de greoi se mișcă drumețul cu aripe!
Frumos cândva, acuma ce slut e și plâpând!
Unu-i lovește pliscul cu gâtul unei pipe
Și altul fără milă îl strâmbă șchiopătând.*

*Poetul e asemeni cu prințul vastei zări
Ce-și râde de săgeată și prin furtuni aleargă;
Jos pe pământ și printre batjocuri și ocări
Aripile-i imense l-împiedică să meargă.*

(Traducere de Al. Philippide)

ÎNAINTE DE TEXT

1. Se poate considera că o călătorie în necunoscut este echivalentă cu o aventură? Argumentează-ți răspunsul.
2. Amintește-ți un text literar studiat în gimnaziu sau citit de tine ca lectură suplimentară în care este prezentat un personaj ce pleacă într-o călătorie. Povestește oral întâmplările descrise de autor.
3. Prezintă în fața colegilor un film care te-a impresionat și a cărui acțiune poate fi încadrată în tema „Aventură, călătorie“.

POVESTEA LUI HARAP-ALB

(fragment)

de Ion Creangă

Și dând iar pînteni calului, pornește mai repede. Și mergând el [fiul craiului] tot înainte prin codri întunecoși, de la un loc se închide calea și încep a i se încurca cărările, încât nu se mai pricepea fiul craiului acum, încotro să apuce și pe unde să meargă.

– Ptiu, drace, iaca în ce încurcătură am intrat. Asta-i mai rău decât poftim la masă, zise el. Nici tu sat, nici tu târg, nici tu nimica. De ce mergi înainte, numai peste pustietăți dai; parcă a pierit să-mânta omenească de pe fața pământului. Îmi pare rău că n-am luat măcar spânul cel de-al doilea cu mine. Dacă s-a aruncat în partea mâne-sa, ce-i vinovat el? Tata așa a zis, însă, la mare nevoie, ce-i de făcut? Vorba ceea: Rău-i cu rău, dar e mai rău fără de rău.

Și tot horhăind el când pe o cărare, când pe un drum părăsit, numai iaca ce iar îi iese Spânul înainte, îmbrăcat altfel și călare pe un cal frumos, și prefăcându-și glasul, începe a căina pe fiul craiului, zicând:

– Sărmane omule, rău drum ai apucat. Se vede că ești străin și nu cunoști locurile pe aici. Ai avut mare noroc de mine, de n-ai apucat a coborî priporul ista, că erai prăpădit. Ia, colo devale, în fundătura ceea, un taur grozav la mulți bezmetici le-a curmat zilele. Și eu, mai dăunăzi, cât mă vezi de voinic, de-abia am scăpat de dânsul, ca prin urechile acului. Întoarce-te înapoi, ori dacă ai de dus înainte, ie-ți în ajutor pe cineva. Chiar și eu m-aș tocmi la d-ta, dacă ți-a fi cu plăcere.

– Așa ar trebui să urmez, om bun – zise fiul craiului – dar ți-oi spune drept, tata m-a dat în grijă când am pornit de acasă, ca să mă feresc de omul roș, iară mai ales de cel spân, cât oi putea; să n-am de-a face cu dânsii nici în clin, nici în mănecă; și dacă n-ai fi spân, bucuros te-aș tocmi.

– Hei, hei, călătorule, dacă ți-i vorba de așa, ai să-ți rupi ciocchinele umblând și tot n-ai să găsești slugă, cum cauți dumneata, că pe aici sunt numai oameni spâni. Și-apoi când este la adicăteala, te-aș întreba ca ce fel de zăticneală ai putea să întâmpini din pricina asta? Pesemne n-ai auzit vorba ceea, că de păr și de coate goale nu se plînge nimene. Și când nu sunt ochi negri, săruți și albaștri! Așa și dumneata: mulțumește lui Dumnezeu că m-ai găsit și tocmește-mă. Și dacă-i apuca odată a te deprinde cu mine, știu bine că n-am să

Notă biobibliografică

Ion Creangă (1839– 1889), prozator. S-a născut în satul Humulești, județul Neamț, într-o familie cu mulți copii. E fiul lui Ștefan a Petrei Ciubotariu și al Smarandei, fiica lui David Creangă, al cărui nume de familie scriitorul îl va adopta.

Începe să învețe în satul natal de la badița Vasile, dascălul bisericii. Bunicul David Creangă îl duce la Broșteni, unde rămâne a scurtă perioadă. Stă acasă un timp, după care este înscris la Școala Domnească din Târgul Neamț, cu numele de Ion Ștefănescu. Aici îl are profesor pe ieromonahul Isaia Teodorescu, cel mare la inimă, iar la gură și mai mare, evocat în povestirea *Popa Duhu*. Urmează apoi școala de catiheți din Fălticeni (*fabrica de popi*), care se desființează în scurt timp. În 1855 pleacă la Seminarul de la Socola, al cărui absolvent va fi trei ani mai târziu.

Din 1864 frecventează la Iași cursurile Școlii Normale „Vasile Lupu”, condusă de Titu Maiorescu. Remarcat de critic, în același an este numit institutor la școala primară de la Trei Ierarhi. La școală e iubit de elevii săi, în special pentru harul său de povestitor.

În toamna anului 1875 îl cunoaște pe Mihai Eminescu, revizor la Iași, de care îl va lega o trainică prietenie. Eminescu, intuindu-i talentul, îl îndeamnă să scrie și îl duce la societatea literară „Junimea”, unde Creangă citește *Soacra cu trei nurori*

și provoacă o vie impresie. Povestea e publicată imediat în revista „Convorbiri literare” și poate fi considerată, într-un anumit sens, debutul povestitorului.

În anii următori, „Convorbiri literare” îi publică aproape tot ce scrie: *Dânilă Prepeleac*, *Moș Nichifor Coțcariul*, *Povestea lui Stan Pățitul*, *Povestea lui Harap-Alb*, *Ivan Turbincă*, *Povestea unui om leneș* etc. Tot în revista junimistă apare opera sa fundamentală *Amintiri din copilărie*, o evocare a „paradisului pierdut”.

În ultimii ani ai vieții se întetesc atacurile de epilepsie (boală care îl chinuia de mult), iar la suferințele proprii se adaugă cele ale prietenului său Eminescu, la amurgul căruia asistă îndurerat. Îl va urma la scurtă vreme, în cea de pe urmă zi a anului 1889.

Povestea lui Harap-Alb
(ilustrații de A. Murnu)

pot scăpa ușor de dumneata, căci așa sunt eu în felul meu, știu una și bună: să-mi slujesc stăpânul cu dreptate. Hai, nu mai sta la îndoială, că mă tem să nu ne apuce noaptea pe aici. Și când ai avea încălțea un cal bun, calea-valea, dar cu smârțogul ista îți duc vergile.

– *Apăi dă, Spânule, nu știu cum să fac, zise fiul craiului. Din copilăria mea sunt deprins a asculta de tata și tocmindu-te pe tine, parcă-mi vine nu știu cum. Dar fiindcă mi-au mai ieșit până acum înainte încă doi spâni și cu tine al treilea, apoi mai îmi vine a crede că aiasta-i țara spânilor și n-am încotro; mort-copt, trebuie să te iau cu mine, dacă zici că știi bine locurile pe aici.*

Și din două vorbe fiul craiului îl tocmește, și după aceea pornesc împreună să iasă la drum, pe unde arată Spânul. Și mergând ei o bucată bună, Spânul se preface că-i e sete și cere plosca cu apă de la stăpânul său. Fiul craiului i-o dă, și Spânul, cum o pune la gură, pe loc o și ia oțerindu-se și varsă toată apa dintr-însa. Fiul craiului zice atunci supărat:

– *Dar bine, Spânule, de ce te apuci? Nu vezi că pe aici e mare lipsă de apă? Și pe arșița asta o să ne uscăm de sete.*

– *Să avem iertare, stăpâne! Apa era băhilită și ne-am fi putut bolnăvi. Cât despre apă bună nu vă îngrijiți; acuș avem să dăm peste o fântână cu apă dulce și rece ca gheața. Acolo vom poposi puțin, oi clătări plosca bine ș-oi umple-o cu apă proaspătă, ca să avem la drum, căci mai încolo nu prea sunt fântâni, și din partea apei, mi se pare că i-om duce dorul.*

Și cârnind pe o cărare, mai merg ei oleacă înainte până ce ajung într-o poiană, și numai iaca ce dau de o fântână cu ghizdele de stejar și cu un capac deschis în lături. Fântâna era adâncă și nu avea nici roată, nici cumpănă, ci numai o scară de coborât până la apă.

– *Ei, ei! Spânule, acum să te văd cât ești de vrednic, zise fiul craiului.*

Spânul atunci zâmbește puțin și coborându-se în fântână umple plosca ș-o pune la șold. Apoi, mai stând acolo în fund pe scară, aproape de fața apei, zice:

– *Ei, da ce răcoare-i aici:*

Chima râului

Pe malul pârâului!

Îmi vine să nu mai ies afară. Dumnezeu să ușureze păcatele celui cu fântâna, că bun lucru a mai făcut. Pe arșițele ieste, o răcoreală ca asta mult plătește!

Mai șede el acolo puțin și apoi iese afară, zicând:

– *Doamne, stăpâne, nu știi cât mă simțesc de ușor, parcă îmi vine să zbor, nu altceva. Ia vără-te și dumneata oleacă, să vezi cum ai să te răcorești; așa are să-ți vie la îndemână după asta, de are să ți se pară că ești ușor cum îi pana...*

Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla. Și cum sta și el acolo de se răcorea, Spânul face tranc! capacul pe gura fântânii. Apoi se suie deasupra lui și zice cu glas răutăcios:

– *Alelei! feciori de om viclean, ce te găsești; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine te-am captușit! Acum să-mi spui tu cine ești; de unde vii, și încotro te duci, că de nu, acolo îți putrezesc ciolanele!*

Fiul craiului, ce era să facă? Îi spuse toate cu de-amănuntul, căci dă, care om nu ține la viață înainte de toate?

– Bine, atâta am vrut să aflu din gura ta, pui de viperă ce mi-ai fost, zice atunci Spânul. Numai cată să fie așa, că de te-oi prinde cu ocaua mică, greu are să-ți cadă. Chiar acum aș putea să te omor, în voia cea bună, dar mi-i milă de tinerețele tale... Dacă mai vrei să mai vezi soarele cu ochii și să mai calci pe iarbă verde, atunci jură-mi-te pe scuțișul paloșului tău că mi-i da ascultare și supunere întru toate, chiar și-n foc de ți-aș zice să te arunci. Și de azi înainte, eu să fiu în locul tău nepotul împăratului, despre care mi-ai vorbit, iară tu sluga mea; și atâta vreme să ai a mă sluji, până când îi muri și iar îi învia. Și oriunde vei merge cu mine, nu care cumva să bleștești din gură cătră cineva despre ceea ce a urmat între noi, că te-am șters de pe fața pământului. Îți place așa să mai

trăiești, bine de bine; iară de nu, spune-mi verde în ochi, ca să știu ce leac trebuie să-ți fac...

Fiul craiului, văzându-se prins în clește și fără nici o putere, îi jură credință și supunere întru toate, lăsându-se în știrea lui Dumnezeu, cum a vrea el să facă. Atunci Spânul pune mâna pe cartea, pe banii și pe armele fiului de crai și le ie la sine, apoi îl scoate din fântână și-i dă paloșul să-l sărute, ca semn de pecetluire a jurământului, zicând:

– De acum înainte să știi că te cheamă Harap-Alb; aista ți-i numele și altul nu.

După aceasta încălecă fiecare pe calul său și pornesc, Spânul înainte ca stăpân, Harap-Alb în urmă, ca slugă, mergând spre împărăție, Dumnezeu să ne ție, că cuvântul din poveste, înainte mult mai este.

Și merg ei, și merg cale lungă să le-ajungă, trecând peste nouă mări, peste țări și peste nouă ape mari, și într-o târzie vreme ajung la împărăție.

DICȚIONAR EXPLICATIV

a horhăi, vb. – a umbla în neștire, a rățăci

spân, adj. – care este (biologic) lipsit de barbă și de mustăți

a căina, vb. – a compătimi, a deplânge

zăticeală, s.f. – nemulțumire, stânjenire

bâhlit, adj. – stătut

ghizd, s.n. – perete făcut din bârne, piatră, cu care se căptușește pe dinăuntru o fântână

oca, s.f. – veche unitate de măsură pentru capacități și greutate, egală cu circa un litru (sau cu un kilogram); a prinde cu ocaua mică, expr. = a prinde (pe cineva) cu o minciună, cu o faptă necinstită

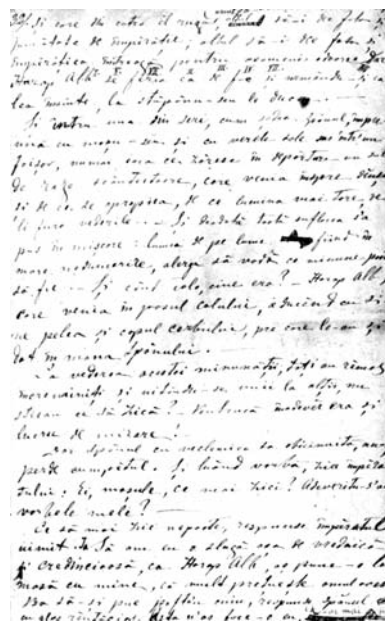
a blești, vb. – a vorbi mult, a flecări, a trăncăni

SUGESTII PENTRU INTERPRETAREA TEXTULUI

Povestea are multe asemănări cu basmul, de care se apropie prin natura unor întâmplări fantastice trăite de personaje imaginare. Dacă basmul este o oglindire a vieții în moduri fabuloase (G. Călinescu), povestea, dincolo de punctele comune cu basmul, pare ceva mai „realistă”. Diferențierile sunt greu de făcut; basmul este un termen pentru ceea ce în popor este cunoscut sub numele de „poveste”. Ion Creangă a preferat termenul de *poveste* pentru scrierile lui.

Humuleșteanu n-a scos materia poveștilor sale, după cum au crezut unii, din propria imaginație. Unor teme populare (bine cunoscute în România, dar și în multe alte țări), cărora le-a respectat esența, autorul le-a dat o interpretare personală, de unde și farmecul poveștilor lui.

În creația populară, tipul de poveste pe care Creangă o propune cititorilor săi (*Povestea lui Harap-Alb*) se încadrează într-o arie tematică mai largă, un ciclu al „încercărilor grele”, în care eroul face isprăvi ieșite din comun și a căror realizare devine posibilă cu ajutorul unor însoțitori năzdrăvani sau al unor animale recunoscatore.

Pagină autografă din
Povestea lui Harap-Alb

Basn cult – specie a genului epic în care se narează întâmplări fantastice ale unor personaje imaginare.

Povestea lui Harap-Alb poate fi citită pe două niveluri. Un prim nivel ar fi acela al interpretărilor curente, prin care luăm contact cu *povestea* unui personaj și tot ceea ce decurge din întâmplările prin care trece. Un al doilea nivel, mai complex și mult mai interesant, este acela prin care cititorul, depășind ceea ce sugerează în aparență narațiunea, pătrunde în straturile ei profunde și identifică semnificațiile simbolice. Din acest unghi al interpretării, *Povestea lui Harap-Alb* este un Bildungsroman, o „carte“ a formării unui personaj, a evoluției sale de la ipostaza de novice, de începător, la cea de inițiat, de om cu experiență de viață.

Ritualul inițierii este un vechi fundament al poveștii. Drumul personajului central nu este altceva decât un traseu de inițiere, cu probe care trebuie trecute. Fiul craiului va parcurge o cale pe care și tatăl său, cândva, a străbătut-o. De aceea este sfătuit de o babă gârbovă de bătrânețe (în fapt, o travestire a Sfintei Duminici, cu rol de maestru spiritual) să ceară de la tatăl său calul, armele și hainele acestuia din vremea când a fost mire. Mezinul va trece o primă probă, cea a înfruntării ursului (o deghizare a tatălui, pentru a-l încerca), reminiscență a unui ritual din culturile arhaice (una dintre probele inițiatice pe care trebuie s-o treacă tânărul era reprezentată de lupta cu ursul și apoi uciderea lui).

Deși a fost avertizat de tată să se ferească de Spân, fiul craiului, încă nematurizat, după o scurtă ezitare, acceptă tovarășia acestuia. Ajungând la o fântână, novicele cade în cursa pe care Spânul i-a întins-o: intră în fântână și nu mai poate ieși decât după ce acceptă să dea ascultare și să fie supus întru toate Spânului. Acesta este momentul când personajul capătă și un nume: Harap-Alb. Numele personajului are o anumită semnificație, prin alăturarea unor termeni contrari. În mentalitatea populară, *harapul* sau *arapul* era o persoană cu pielea de culoare închisă (negru, arab). Prin analogie, termenul a fost atribuit și Țiganilor, care în Țările Române au stat în condiții de rob până la jumătatea secolului al XIX-lea. *Harapul* a devenit astfel sinonim cu *rob*.

Fragmentul din *Povestea lui Harap-Alb* conține câteva semnificații simbolice. Fântâna este o etapă a drumului inițiativ. Personajul nu se poate încă apăra de capcane; *boboc în felul său la trebi de aieste*, el coboară la răcoare ca fiu de împărat și va ieși rob, un rob alb. Intrarea în fântână reprezintă o schimbare a identității și începerea unei noi vieți. Personajul trebuie să parcurgă o experiență dramatică, pentru a „re-naște“ cu un nou statut. Din această perspectivă, el este un nou-născut. Nou-născutul primește un nume, Harap-Alb. „Re-nașterea“ trebuie pusă în legătură cu ideea morții și învierii simbolice, prezentă în orice ritual de inițiere în culturile vechi.

Ion Creangă, diacon
(1859/1860)

EXPLORAREA TEXTULUI

I. ÎNȚELEGEREA TEXTULUI

1. Exprimă-ți impresia pe care ți-a lăsat-o lectura acestui fragment.
2. Stabilește ideile principale ale textului.
3. Arată intenția Spânului sesizabilă din vorbele spuse în momentul întâlnirii cu fiul craiului.

4. Comentează semnificația din context a următoarei replici dată de Spân: *Și când nu sunt ochi negri, săruți și albaștri!*
5. Explică motivul îndoielii în care se află fiul craiului, pus să aleagă între sfaturile tatălui și îndemnul Spânului.
6. Prezintă planul pus la cale de Spân care golește plosca, deși era mare nevoie de apa din ea.
7. Prin ce diferă fântâna la care ajung de una obișnuită?
8. Explică semnificația cuvântului *boboc*, dedusă din contextul următor: *Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla.*
9. Comentează înțelesul zicalei *de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat*, prin raportare la situația creată.
10. Precizează sensul propriu al expresiei „a prinde cu ocaua mică” și explică apoi sensul ei figurat din text.
11. Precizează sensul cuvântului „spân” (ca substantiv comun) și simbolul Spânului (personaj de basm).
12. În ce constă jurământul pe care trebuie să-l facă fiul craiului dacă vrea să mai vadă soarele cu ochii și să mai calce pe iarbă verde.
13. Arată semnificația pe care o are această replică a Spânului:
– *De acum înainte să știi că te cheamă Harap-Alb; aista ți-i numele și altul nu.*
14. Ține cont de formulele stereotipe ale basmului și explică rolul din narațiune al acestui enunț: *Dumnezeu să ne fie, că cuvântul din poveste, înainte mult mai este.*
15. Rezumă în 10 rânduri conținutul acestui fragment din manual.

Salonul societății Junimea din Iași, unde Ion Creangă a citit pentru prima oară *Povestea lui Harap-Alb*

„Un portret din vremea diaconiei arată încă subțirel, prelung la față, cu mustață fină și bărbia tunsă, ghicindu-se bălaie, înșprăncenat și cu căutătura pătrunzătoare, șiret în colțul buzelor și jovial.”

(G. Călinescu)

II. APROFUNDAREA TEXTULUI

1. Extrage din text elemente care denotă oralitatea stilului, caracteristică fundamentală a prozei lui Creangă (de ex.: proverbe și zicători, interjecții și exclamații, locuțiuni și expresii etc.).
2. Relevă semnificația numelui Harap-Alb, rezultat al unui oximoron (= figură de stil care constă în asocierea ingenioasă a două cuvinte exprimând noțiuni contradictorii).
3. Găsește o semnificație simbolică pentru intrarea și ieșirea din fântână a fiului de crai.
4. Caracterizează personajul Harap-Alb, pe baza informațiilor pe care fragmentul ți le oferă.
5. Explică de ce *Povestea lui Harap-Alb* este un basm. Argumentează, amintindu-ți ceea ce ai învățat în gimnaziu.
6. Identifică elemente prin care să justifici că fragmentul din manual se poate înscrie în tema „Aventură, călătorie”.

DINCOLO DE TEXT

1. Citește basmul *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* și arată aspectele care îl apropie de tema „Aventură, călătorie”.
2. Numește o altă operă literară care se încadrează temei amintite și prezintă-i conținutul.
3. Povestește un film pe aceeași temă.

Bojdeuca din Țicău (Iași), unde Ion Creangă a scris *Povestea lui Harap-Alb*

Cristofor Columb
(pictură din anul 1519)

TEXTE NONLITERARE

DESCOPERINDU-L PE COLUMB

(fragment)

de John Noble Wilford

Puține povești din istoria omenirii sunt mai cunoscute decât cea în care Cristofor Columb navighează către vest în căutarea Indiilor și ajunge să descopere Lumea Nouă. Numele corăbiilor sale, Nina, Pinta și Santa Maria, ne sunt întipărite în minte. Știm cum acest Columb, un navigator de origine modestă și vagă, era mânat de un vis care devenise o obsesie, cum, în 1492, el nu a găsit bogățiile Chitaiului ci o puzderie de insule mici populate de oameni prietenoși, cum el a numit acești oameni „indieni”, fiind convins că se află în imediata vecinătate a continentului asiatic.

Totuși, povestea lui Columb este exasperant de incompletă. Când și cum, în viața lui nestatornică, și-a conceput el cutezătorul plan de explorare? Se presupune că intenția sa era să traverseze Marea Oceanică spre vest pentru a ajunge în Cipangu, cum era numită pe atunci Japonia, și în regiunea cunoscută în general drept Indii. Dar căuta el cu adevărat Indiile? Cum putem naviga noi pe apele informațiilor ambigue și contradictorii privind toate locurile vizitate de Columb și toate faptele sale?

Poetul american Walt Whitman și-l imagina pe Columb aflat pe patul morții, torturat de îndoieli de sine, părând să prevadă vicisitudinile care îl așteptau în traversarea istoriei:

Ce știu eu despre viață? sau despre mine?
Nu-mi știu nici munca din trecut sau de acum;
Doar presupuneri mereu schimbătoare despre ea,
Despre lumi mai noi, ivirea lor maiestuoasă
Ridiculizându-mă, perplexându-mă.

Omul care, în 1493, în timpul călătoriei de întoarcere în Europa, îi scria mentorului său proclamând descoperirea pe care o făcuse și declarându-și certitudinea că nu va fi uitat probabil că nu avea asemenea gânduri. Așa cum mintea sa rigidă nu putea asimila ceea ce el făcuse și văzuse, tot astfel, probabil că el nu se gândea la „presupuneri mereu schimbătoare” ale posterității cu privire la faptele sale și el însuși. Dar soarta a vrut ca el să fie din întâmplare mijlocitorul unei descoperiri transcendente și, drept rezultat, să fie lăsat în voia mării furtunoase a istoriei, purtat la început de valuri către neantul uitării, adus apoi de curenți repezi la limanul de aur al omagiului și legendei, iar acum, în anii recenți, prins în vârtejul unor controverse privind viața sa și răspunderea sa pentru aproape tot ce s-a petrecut de atunci până azi.

Reputația lui Columb a urmat un drum ciudat de-a lungul istoriei. Obsesia și obstinția lui, precum și iscusința sa marinărească au permis Europei să traverseze oceanul. „Amiralul a fost primul

John Noble Wilford, publicist american, este autorul cărții *The Mysterious History of Columbus*. Articolul *Descoperindu-l pe Columb* a fost publicat în *The New York Times Magazine* în anul 1991.

om care a deschis porțile acestui ocean, care fuseseră ferecate până atunci vreme de atâtea mii de ani“, scria Bartolomé de Las Casas, un misionar spaniol, cu o jumătate de veac mai târziu într-o relatare cuprinzătoare a călătoriilor; scriere ce continuă să fie astăzi o sursă principală de informații cu privire la Columb. „El a fost cel care a dat lumina cu ajutorul căreia toți ceilalți ar putea să vadă frumosul descoperirilor“. Pe atunci însă, Columb nu era nicidecum luceafărul istoric de mai târziu. La început, reputația sa a fost lezată de eșecurile sale ca administrator colonial și de un proces lung între coroană și moștenitorii lui, proces care a ridicat îndoieli privind adevărul său aport la conceperea expediției către vest în căutarea Indiilor. (Mărturiile depuse de unii marinari care făcuseră parte din echipajele lui Columb sugerau că meritul cu privire la această idee revenea în bună parte unuia dintre căpitani săi). Cu timpul, Las Casas i-a silit pe contemporanii săi să se întrebe dacă există o justificare morală a tratamentului brutal administrat indienilor de către Columb și succesorii săi.

La începutul secolului al XVI-lea, navigatorul italian Amerigo Vespucci, un observator mai receptiv al Lumii Noi și autorul unor relatări mai captivante, răpise deja faima lui Columb ca desenator al hărții lumii. Steaua lui Columb era de asemenea eclipsată de exploratori precum Cortes și Pizarro, care au adus Spaniei aur și glorie și au avut norocul să cucerească nu un arhipelag, ci imperii pline de splendoare, precum cel al aztecilor din Mexic și cel al incașilor din Peru, și de navigatori portughezi ca Vasco da Gama, care a ajuns cu adevărat în Indii, și Magellan, a cărui călătorie în jurul lumii, făcută la 30 de ani după ce Columb descoperise insulele Mării Caraibelor, a fost prima confirmare concretă a sfericității lumii (și a șters totodată orice îndoială privind amploarea erorii comise de Columb când crezuse că ajunsese în Asia).

Multe cărți din istoria generală scrise în secolul al XVI-lea fie că îl menționau pe Columb în trecere, fie că îl omiteau cu totul. Scriitorii din acea vreme „dovedeau puțin interes privind personalitatea și cariera lui, iar unii dintre ei nici măcar nu erau în stare să scrie corect numele lui de botez“, spune istoricul britanic J. H. Elliott. În acest sens, vina este atribuită în parte lui Peter Martyr, un preot italian de la curtea din Barcelona, a cărui corespondență, începând din lunile de după întoarcerea lui Columb, era citită de multă lume. În aceste epistole, anii descoperirilor ocupă un loc proeminent, dar Columb însuși nu se bucură de o prea mare atenție, deși tăria de caracter și curajul lui sunt recunoscute.

La mijlocul secolului al XVI-lea, Columb a început să iasă din umbra uitării, nu însă ca om și figură istorică, ci ca mit și simbol. În 1552, într-o evaluare răsunătoare care avea să fie repetată de nenumărate ori, istoricul Francisco Lopez de Gómara a scris că „evenimentul cel mai mare de la crearea lumii până azi (excluzând încarnarea și moartea Celui care a creat-o) a fost descoperirea Indiilor“. Columb a ajuns să fie întruchiparea exploratorului și descoperitorului, vizionarului și omului curajos – eroul care a învins opoziția și adversitățile și a schimbat cursul istoriei.

La sfârșitul secolului al XVI-lea, exploratorii și scriitorii englezi recunoșteau rolul lui ca deschizător de drumuri și izvor de inspirație. Columb era omagiat în poezii și piese de teatru, mai cu seamă de către italieni. Curând, chiar și Spania s-a alăturat acestui cor omagial – în 1614, o piesă de teatru care se bucura de mult succes îl portretiza pe Columb drept visător care se împotriva forțelor tradiției adânc înrădăcinate, un om mânat de un țel unic și care a triumfat, o întruchipare a spiritului care îl determină pe om să exploreze și să descopere necunoscutul.

DICTIONAR EXPLICATIV

Chitai, s.pr. – China

mentor, s.m. – conducător spiritual, îndrumător

transcendental, adj. – care este deasupra lumii reale

vizionar, adj. – care se lasă stăpânit de vise, de idealuri (nelegate de realitatea imediată)

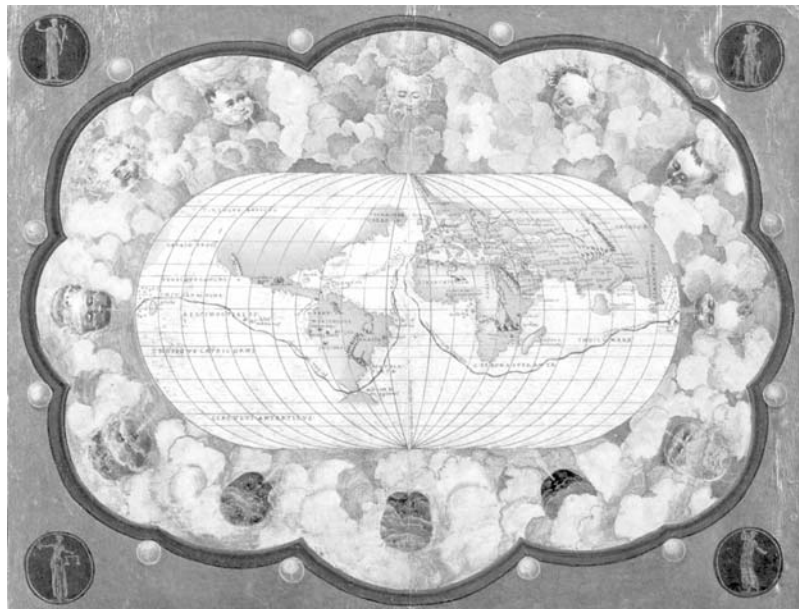
EXPLORAREA TEXTULUI

Textele jurnalistice sunt de o mare varietate: articole de ziar, știri, reportaje, editoriale, interviuri, relatări, cronici culturale, sportive etc. Unele reproduc informația nudă, altele îmbină informația cu un comentariu venit din partea autorului, ceea ce impune și o implicare subiectivă a acestuia.

1. Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebește acest text de celelalte studiate în cadrul temei „Aventură, călătorie”? Gândește-te la tema abordată, corespondența dintre realitate și faptele prezentate, limbajul folosit.
2. Ce consideri că a avut un rol esențial în redactarea acestui text: fantezia/ imaginația autorului sau reflectarea cât mai veridică a realității prezentate? Argumentează.
3. Selectează informațiile pe care le aduce autorul pentru a arăta cum a fost descoperită America (Lumea Nouă) de către Cristofor Columb.
4. Explică de ce, în timpul vieții, reputația lui Columb nu a fost una deosebită.
5. Cum a ieșit Columb din *umbra uitării*, devenind un simbol și un mit?
6. Extrage din text numele altor mari exploratori care au avut o contribuție esențială în descoperirea unor teritorii necunoscute.
7. Precizează lucrurile noi pe care le-ai aflat despre Columb în urma lecturii acestui text publicistic.
8. Numește câteva trăsături definitorii ale personalității lui Cristofor Columb, pe baza informației oferite de text.
9. Justifică includerea acestui text în tema „Aventură, călătorie”.

EVALUARE CURENTĂ

Redactează un jurnal de lectură de maximum 2 pagini în care să scrii despre textele citite de tine având tema „Aventură, călătorie”. Textele pot fi atât cele din manual, cât și cele din lecturile tale particulare. Acest jurnal poate fi elaborat potrivit planului prezentat la pagina 21 din manual.

Hartă a lumii (circa 1543-1545)

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

VECHIUL TESTAMENT.

FACEREA

Capitolul 7.

Potopul

1. *Dupa aceea a zis Domnul Dumnezeu lui Noe: „Intră în corabie, tu și toată casa ta, căci în neamul acesta numai pe tine te-am văzut drept înaintea mea.*

2. *Să iei cu tine toate animalele curate câte șapte perechi, parte bărbătească și parte femeiască, iar din animalele necurate câte două perechi, bărbat și femeie.*

3. *De asemenea și din păsările cerului să iei: din cele curate câte șapte perechi, parte bărbătească și parte femeiască, iar din toate păsările necurate câte două perechi, parte bărbătească și parte femeiască, ca să le păstrez soiul pentru tot pământul.*

4. *Căci peste șapte zile eu voi vărsa ploaie pe pământ, patruzeci de zile și patruzeci de nopți și am să pierd de pe fața pământului toate făpturile câte am făcut“.*

5. *Și a făcut Noe toate câte i-a poruncit Domnul Dumnezeu.*

6. *Noe însă, când a venit asupra pământului potopul de apă, era de șase sute de ani.*

7. *Și a intrat Noe în corabie și împreună cu el au intrat fiii lui, femeia lui și femeile fiilor lui, ca să scape de apele potopului.*

8. *Din păsările curate și din păsările necurate, din animalele curate și din animalele necurate, din fiare și din toate cele ce se mișcă pe pământ.*

9. *Au intrat la Noe în corabie perechi, perechi, parte bărbătească și parte femeiască, cum poruncise Dumnezeu lui Noe.*

10. *Iar după șapte zile au venit asupra pământului apele potopului.*

11. *În anul șase sute al vieții lui Noe, în luna a doua, în ziua a douăzeci și șaptea a lunii acesteia, chiar în acea zi, s-au desfăcut toate izvoarele adâncului celui mare și s-au deschis jghiaburile cerului.*

12. *Și a plouat pe pământ patruzeci de zile și patruzeci de nopți.*

13. *În ziua aceea a intrat Noe în corabie și împreună cu dânsul au intrat Sim, Ham și Iafet, fiii lui Noe, femeia lui Noe și cele trei femei ale fiilor lui.*

14. *Din toate soiurile de fiare de pe pământ, din toate soiurile de animale, din toate soiurile de vietăți ce mișunau pe pământ, din toate soiurile de zburătoare, din toate păsările, din toate înaripatele.*

Potopul este una dintre cele mai cunoscute secvențe ale Bibliei. După ce Dumnezeu a făcut lumea și oamenii au început a se înmulți pe pământ, Creatorul a constatat că răutatea lor a crescut și că toate cugetele și dorințele inimii lor sunt îndreptate la rău în toate zilele. Regretând că l-a creat pe om, Dumnezeu a hotărât să-l piardă de pe fața pământului. Noe, pentru că era un om drept și cu frica lui Dumnezeu, a aflat milă de la Creator, care i-a spus să-și facă o corabie. În această corabie trebuia să intre, în afara lui Noe, copiii lui, femeia sa, femeile feciorilor săi, animale și păsări, parte bărbătească și parte femeiască.

15. Și din tot trupul, în care se află duh de viață, au intrat la Noe în corabie, perechi, perechi, parte bărbătească și parte femeiască.

16. Și cele ce au intrat la Noe în corabie din tot trupul au intrat parte bărbătească și parte femeiască, precum poruncise Dumnezeu lui Noe. Și a închis Domnul Dumnezeu corabia pe dinafară.

17. Potopul a ținut peste patruzeci de zile și patruzeci de nopți și s-a înmulțit apa și a ridicat corabia, și aceasta s-a înălțat deasupra pământului.

18. Și a crescut apa mereu și s-a înmulțit foarte tare pe pământ, și corabia se purta pe deasupra apei.

19. Și a sporit apa pe pământ atât de mult, încât a acoperit toți munții cei înalți, care erau sub cer.

20. Și a acoperit apa toți munții cei înalți, ridicându-se cu cincisprezece coți mai sus de ei.

21. Și a murit tot trupul ce se mișca pe pământ: păsările, animalele, fiarele, toate vietățile ce mișunau pe pământ și toți oamenii.

22. Toate cele de pe uscat, câte aveau suflare de viață în nările lor, au murit.

23. Și așa s-a stins toată ființa care se afla pe fața a tot pământul, de la om până la dobitoc și până la târătoare și până la păsările cerului, toate s-au stins de pe pământ, și a rămas numai Noe și ce era cu el în corabie.

24. Iar apa a crescut mereu pe pământ, o sută cincizeci de zile.

Capitolul 8.

Încetarea potopului

1. Dar și-a adus aminte Dumnezeu de Noe, de toate fiarele, de toate animalele, de toate păsările și de toate vietățile ce se mișcau, câte erau cu dânsul în corabie; și a adus Dumnezeu vânt pe pământ și a conținut apa de a mai crește.

2. Atunci s-au încuiat izvoarele adâncului și jgheaburile cerului și a încetat ploaia din cer.

3. După o sută cincizeci de zile, a început a se scurge apa de pe pământ și a se împuțina.

4. Iar în luna a șaptea, în ziua douăzeci și șapte a lunii acesteia, s-a oprit corabia pe munții Ararat.

5. Apa a scăzut mereu până în luna a zecea; iar în ziua întâi a lunii a zecea s-au arătat vârfulurile munților.

6. După patruzeci de zile a deschis Noe fereastra, pe care o făcuse la corabie.

7. Și a dat drumul corbului, ca să vadă de a scăzut apa pe pământ. Acesta zburând, nu s-a mai întors până ce a secat apa de pe pământ.

8. Apoi după dânsul a trimis porumbelul, ca să vadă de s-a scurs apa de pe pământ.

9. Porumbelul însă, negăsind loc de odihnă pentru picioarele sale, s-a întors la el, în corabie; căci era încă apă pe toată fața pământului. Și-a întins Noe mâna și l-a apucat și l-a băgat la sine, în corabie.

10. Și așteptând încă alte șapte zile, a dat iarăși drumul porumbelului din corabie.

11. Și porumbelul s-a întors la el spre seară, și iată avea în ciocul său o ramură verde de măslin. Atunci a cunoscut Noe că s-a scurs apa de fața pământului.

12. Mai zăbovind încă alte șapte zile, iarăși a dat drumul porumbelului și el nu s-a mai întors.

13. Iar în anul șase sute unul al vieții lui Noe, în ziua întâi a lunii întâi, secând apa de pe pământ, a ridicat Noe acoperișul corabiei și a privit: și iată se zbicise fața pământului.

14. Iar în luna a doua, la douăzeci și șapte ale lunii acesteia, pământul era uscat.

15. Atunci a grăit Domnul Dumnezeu lui Noe și a zis:

16. „Ieși din corabie tu, și împreună cu familia ta, fiii tăi și femeile fiilor tăi.

17. Scoate de asemenea împreună cu tine toate vietățile, care sunt cu tine, și tot trupul de la păsări și până la animale, și toate vietățile ce se mișcă pe pământ, ca să se împrăstie pe pământ, să se prăsească și să se înmulțească pe pământ.”

18. Atunci a ieșit Noe din corabie; și împreună cu el au ieșit fiii lui, femeia lui și femeile fiilor lui;

19. Toate fiarele, toate animalele, toate păsările și toate câte se mișcă pe pământ, după felul lor, au ieșit din corabie.

20. Apoi a făcut Noe un jertfelnic Domnului; și a luat din animalele cele mai curate și din toate păsările cele curate și le-a adus ardere de tot pe jertfelnic.

21. Iar Domnul Dumnezeu a mirosit mireasma bună și a zis Domnul Dumnezeu în inima sa: „Am socotit să nu mai blestem pământul pentru fețele omului, pentru că cugetul inimii omului se pleacă la rău din tinerețile lui și nu voi mai pierde toate vietățile, cum am făcut.

22. De acum cât va trăi pământul, semănatul și seceratul, frigul și căldura, vara și iarna, ziua și noaptea nu vor mai înceta!

DICȚIONAR EXPLICATIV

a (se) zbici, vb. = a (se) usca la suprafață; a (se) zvânta
jertfelnic, s.n. = loc destinat aducerii jefelor

EXPLORAREA TEXTULUI

1. Cum îl avertizează Dumnezeu pe Noe înainte de venirea potopului?
2. Prezintă imaginea înfricoșătoare a potopului biblic.
3. Descrie ce se întâmplă după încetarea potopului.
4. Comentează mesajul lui Dumnezeu cuprins în versetele 21 și 22 ale capitolului 8.

Dumnezeu măsoară lumea cu compasul
(ilustrație dintr-o Biblie, cca 1250)

Creația cu universul și omul cosmic
(Hildegard din Bingen, cca 1230)

O samă de cuvinte
de Ion Neculce

Legenda lui Neculai Milescu Spătariul face parte din O samă de cuvinte, parte introductivă a Letopisețului Țării Moldovei de Ion Neculce. Aici autorul a grupat 42 de legende despre voievozi, boieri sau simpli oameni, toate bazate pe tradiție.

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

[LEGENDA LUI NECULAI MILESCU SPĂTARIUL]

de Ion Neculce

Era un boier, anume Neculai Milescu Spătariul, de la Vaslui de moșia lui, prè învățat și cărturar, și știè multe limbi: elinește, slovenește, grecește și turcește. Și era mândru și bogat, și umbla cu povodnici înaintea domnești, cu buzdugane și cu paloșe, cu soltare tot sirmă la cai. Și lui Ștefăniță-vodă îi era prè drag, și-i ținè pre bine, și tot la masă îl punè, și să giuca în cărți cu dânsul, și la sfaturi, că era atunci grammatic la dânsul. Iar când au fost odată, nu s-au săturat de bine și de cinste ce avè la Ștefăniță-vodă, ce au ședzut și au scris niște cărți viclene și le-au pus într-un bățu sfredelit și le-au trimis la Constantin-vodă cel Bătrân Băsărabă în Țara Leșască, ca să se ridice de acolo cu oști să vie să scoată pe Ștefăniță-vodă din domnie. Iar Constantin-vodă n-au vrut să se apuce de acele lucruri ce-i scriè, ce s-au sculat și au trimis bățul cel sfredelit cu cărți cu tot înapoi la Ștefăniță-vodă, de le-au dat. Deci Ștefăniță-vodă, cum au vădzut bățul cu cărțile, s-au prè mâniet și l-au și adus pre acel Nicolai Milescul înaintea lui, în casa cè mică, și au pus pre călău de i-au tăiat nasul. Scoțând Ștefăniță-vodă hamgeriul lui din brâu, au dat de i-au tăiat călăului nasul. Și n-au vrut să-l lasă pe călău să-i taie nasul cu cuțitul lui (de) călău, ce cu hamgeriul lui Ștefăniță-vodă în grabă i-au tăiat nasul. După acee, Nicolai Cârnușul au fugit în Țara Nemțască și au găsit acolo un doftor, de-i tot slobodzie sângele din obraz și-i boție la nas, și așe din dzi în dzi sângele se încheaga, de i-au crescut nasu la locu, de s-au tămăduit. Iar când au vinit aice în țară, la domnia lui Iliieș-vodă, numai de abiè s-au fost cunoscut nasul că-i tăiat. Numai tot n-au ședzut în țară mult, de rușine, ce s-au dus la Moscu, la mareli împărat, la Alecsii Mihailovici, la tatăl marelui Petru împărat, carele au vinit la noi aice în Moldova. Și pentru învățătura lui au fost terziman împăratului și învăța și pre fiul împăratului, pre Petru Alecsievici, carte. Și era la mare cinste și bogăție. Și l-au trimis împăratul Alecsii Mihailovici sol la marele împărat al chitailor, de au zăbovit la Chitai vreo doi, trii ani. Și au avut acolo multă cinste și dar de la marele împărat al chitailor, și multe lucruri de mirat au vădzut la acè împărăție a chitailor. Și i-au dăruit un blid plin de pietre scumpe și un diamant ca un ou de porumbu. Și întorcându-se pe drum înapoi, s-au întâmplat de au murit împăratul Moscului, pre nume Alecsii Mihailovici, iar senatorii de la Moscu i-au ieșit întru întâmpinare și i-au luat aceli daruri și tot ce au avut și l-au făcut surgun la Sibir. Și au ședzut câțiva ani în surgun la Sibir. Iară mai pe urmă, ridicându-să Petru

împărat, fiul lui Alecsii Mihailovici, carele au vinit aice în țară, în Moldova, de s-au bătut turcii la Prut, la Stănilești, din gios de Huși, în ținutul Fălciului, agiuns-au Cârnu din Sibir cu cărți la dânsul; la împăratul Petru Alecsievici, de i-au făcut știre de toate ce-au făcut și cum este în surgun.

Atunce Petru Alecsievici împărat îndată au chemat senatorii și au întrebat dzicând: „Unde este dascălu meu cel ce m-au învățat carte? Acum curund să-l aduceți“. Și îndată au răpezit de olac și l-au adus la Petru Alecsievici, împăratul Moscului, în stoliță. Și l-au întrebat ce-au vădzut și ce-au pățit și i-au plătit lucrurile toate acele de la senatori ce-i luasă, până la un cap de ață și diamantul cel mare. Și împăratul, după ce l-au văzut s-au mirat și l-au dat în haznaoa cè împărătească, iar Cârnu lui i-au dat optdzăci de pungi cu bani. Și

l-au luat iară în dragoste și în milă și l-au pus iar șfetnic.

Și când au ras barbeli, împăratul a moscalilor, atunce când s-au schimbat portul, atunce singur împăratul i-au ras barba cu mâna lui. Și au trăit Cârnu până la a doa domnie a lui Mihai-vodă Racoviță, și atunce au murit. Care mare cinstie i-au făcut împăratul la moartea lui și mare părere de rău au avut după dânsul, că era trebuitoriu la aceli vremi.

Rămas-au acelu Cârnu ficiori și nepoți, și au agiunsu unii de au fost polcovnici spre slujba oștirii. Că să însurasă el acolo, de luasă moscalcă. Și s-au mai dus după dânsul de aice din Moldova trii nepoți de frate, de să aședzase și ei pe lângă unchiu-său. Și aceie avè milă de la împărăție, și acolo au murit.

DICTIONAR EXPLICATIV

povodnic, s.m. – cal care merge pe lângă cel din ham, purtat de căpăstru

soltar, s.n. – pătură de postav care se pune pe spinarea calului

grammatic, s.n. – cel care scria în cancelaria domnească

hamger, s.n. – pumnal curbat care se purta la brâu

terziman, s.m. – interpret, traducător, dragoman

chitai, s.m. – chinez

Sibir, s.pr. – numele rusesc al Siberiei

surgun (surghiun), s.n. – exil, deportare

olac, s.n. – curier poștal

stoliță, s.f. – reședință, capitală (în Rusia)

hazna, s.f. – clădire sau încăpere a visteriei în care se păstrau un tezaur,

o sumă de bani sau alte lucruri de preț

moscal, s.m. – rus

EXPLORAREA TEXTULUI

1. Selectează pasajul în care cronicarul prezintă calitățile de cărturar ale lui Neculai Milescu Spătariul.
2. Identifică în text cele trei modificări ale numelui personajului Neculai Milescu Spătariul.
3. Motivează hotărârea împăratului, țarul rus Alecsii Mihailovici, de a-l trimite pe Neculai Cârnu *sol la mareli împărat al chitailor*.
4. Comentează semnificația următorului fragment: *Și când au ras barbeli, împăratul a moscalilor, atunce când s-au schimbat portul, atunce singur împăratul i-au ras barba cu mâna lui*.
5. Demonstrează că ambele „metamorfoze“ ale feței lui Neculai Milescu Spătariul reprezintă consecința acțiunilor concrete ale personajului, în prima și în ultima parte a vieții sale.

Semnături ale lui Ion Neculce

LECTURĂ SUPLIMENTARĂ

CU BASTONUL PRIN BUCUREȘTI.

URBEA

(fragment)

de Tudor Arghezi

Tudor Arghezi (1880-1967), poet, prozator și publicist

Volumul *Cu bastonul prin București* de Tudor Arghezi a fost publicat în anul 1961.

Nu e numaidecât obligatoriu să te duci prea departe, dacă te plimbi, și să fugi din orașul tău, pe care de cele mai multe ori nici nu l-ai văzut...

Ți-ai făcut deprinderea să vezi că lucrurile dimprejur sunt fără interes și că valoarea li se măsoară cu miile de kilometri. Cu așa socoteală, lucrurile cele mai frumoase sunt, ca în ipoteza poetică, acelea la care nu ajungi niciodată, căci oriunde te-ai afla distanțele se micșorează și raporturile dintre dorința infinită și realitățile limitate rămân constante.

Dorința noastră de necunoscut, atunci când nu e un plagiat snobism, e desigur și ea reală, dar poate să fie de multe ori satisfăcută trecând peste drum. Necunoscutul se află aici, la îndemâna noastră și pentru locuri și pentru oameni, alături de necunoscutul nostru, din noi, cel mai apropiat și cel mai depărtat: numai că trebuie căutat – și chiar dacă nu l-ai găsit, călătoria către el e încă o descoperire.

Datoria fiecăruia este să-și învețe punctul pe care stă, orașul în care trăiește, țara și continentul mai târziu; cu toate că unii din noi, prin inversarea posibilităților de călătorie neînlesnite în interiorul țării de o politică a drumului în condiții repetat ușoare, cunosc mai bine străinătatea și descoperă locul de baștină abia după ce au străbătut Europa.

Pe timpuri, toate drumurile erau umblate pe jos. Un muncitor francez își căpăta calificarea întreagă și autoritatea meseriei numai după înconjurul țării făcut cu piciorul (le tour de France). Călătoria perfecționa educația profesională și de sentiment.

Țara noastră nu-i mai puțin frumoasă ca Franța și nu se știe dacă e vreo țară mai puțin frumoasă decât alta; fizionomia țărilor urmează alte reguli decât ale omului. Avem o foarte frumoasă țară, pe care nu voim s-o aflăm și e drept că nici nu scriem cărțile trebuincioase, menite să ne împingă să plecăm pe drumurile ei și să o cutreierăm pe toată.

Un bun program de început fusese inițiativa ministrului Haret pentru a se scrie de către învățători și preoți monografia fiecărui stat și oraș. Programul a fost însă părăsit. În 2-3 ani de activitate, împărțită pe câteva mii de condeie, am fi putut avea deocamdată în embrioane toată țara strânsă laolaltă, și din biblioteci și arhive putea să pornească, organizată pe un plan, o mare mișcare de cărți,

Ateneul Român, un simbol al Bucureștiului

care ar fi documentat și strâns pentru conștiința fiecărui cetățean unitatea de limbă a unui popor.

Nici orașul sau satul în care trăim nu-i mai urât decât altul, atât de urât încât să nu prezinte nici un interes; ba câteodată e mai frumos decât toate celelalte. E adevărat că vizitatorul dă adeseori de contrastul de neînțeles dintre două sate sau mahalale alăturate. Într-un sat e ordine, e curat, ulițele și casele sunt atrăgătoare, oamenii voioși, primitivi, școala e veselă, biserica proaspătă, lângă satul de mai la vale, mai posomorât, cu toate că e mai bogat. Diferența simpatice nu vine de la avuție. Dar satul tău tot e mai frumos decât toate celelalte, și atunci când e mai urât, orișicum, are originalitatea lui, care e și ea o frumusețe.

Immanuel Kant n-a ieșit niciodată din Königsberg, orașul lui de naștere și de moarte, și a trăit 80 de ani. De vreme ce neîntrerupt a putut să fie nou pentru el, i-a fost de ajuns. S-ar putea răspunde că i-ar fi omului de ajuns și odaia în jurul căreia poate călători și că lui Diogene i-a trebuit numai o puțină răsturnată, în care locuia întins pe spate dinaintea unui petic de nisip netezit, pe care scria cu degetul. Stâlpii din Vietile Sfinților nici nu s-au mișcat din loc. Toate dovedesc că omului îi trebuie și altceva, nu numai spațiu, și că spațiul, strâmt pentru unii, e pentru alții vast. Universul e pretutindeni, și pretutindeni egal: atârână de om cum își alege centrul într-un contur. Omul strâns în sine, care se uită mai mult în sine decât în afară, nici n-are nevoie de spațiu. Drumurile sunt în sufletul lui, turist al metrului pătrat și al reveriei.

Pe acest om nu-l putem invita la drum, dar pilda lui spune că nici nu e trebuință de mii de kilometri alergați, ca să găsești ce cauți nou. Două picioare zdravene, o păreche de încălțăminte grele, care ușurează pasul, un baston, un prieten sau un câine e tot ce trebuie ca să umbli prin spațiile de grădini și vile ale Bucureștilor, lung pe cea mai scurtă diagonală de vreo 20 de kilometri. Antrenat fără să bagi de seamă din priveliște în priveliște, poți nimeri cine știe unde, într-o vecinătate a orașului, la 20, la 30 de kilometri. Atunci e la locul lui și sacul de spinare.

În drumurile mele am ajuns pe la Ciorogârla și Bolintin, pe la Căldărușani, prin Gagu și Moara

Săracă, pe la Budești, Țigănești, Călugăreni, Cernica... E cea mai mare distanță a drumetului cu piciorul, acoperită mai ușor cu bicicleta, roata depărtărilor scurte, cea mai inteligentă, mai agreabilă și mai comodă, căreia îi poți încredința cu folos și sacul din spate, și pe care la trebuință o poți lua și pe ea în spinare, mai ușoară în greutate ca o păreche de bocanci purtați cu agerime. Dacă ți-e norocul să ai o bicicletă pliantă care se frânge în două, ducerea ei pe două bretele prinsă pe umeri la suișurile înalte, e o jucărie.

Atari îngrijiri fac parte dintr-un program de călătorie sistematic. O simplă plimbare nu trece niciodată de șase ore, dus, întors; pregătirile sunt de prisos și riscă să fie ridicole, ca la alpiniștii încărcăți cu arsenalul de frânghii și scule noi, cumpărate duminica pentru fotografii pe un vârf de 2000 de metri parcurși cu funicularul. O plimbare azi, alta mâine, trei, patru ceasuri de drum pe zi sau la câteva zile, îndeestulează curiozitatea descoperirilor în Capitală. Lucrurile noi sunt nesfârșite și chiar celor văzute de mai multe ori li se găsesc alte aspecte. Întoarcerea acasă e viaie și plină de mulțumire. O comparație dintre impresiile de drum și cele căpătate în același volum de timp dintr-o lectură pe scaun a hotărât de partea celor dintâi, impresiile fiind directe, fără tălmaci de impresii străine, confuze și de alt nivel de sensibilitate față de nivelul tău. De altfel, caietul și creionul și eventual aparatul fotografic, însărcinat să reție din sutele de imagini ale unuia și aceluiași punct poziția lui unică, portretul adevărat al unei priveliști, le-ai luat cu tine, și, la rigoare, ai vârat în buzunar și o carte de versuri, lectura potrivită cu pasul.

Bucureștii nu sunt un oraș standardizat și construit în serie, de la un capăt la altul. În București sunt adunate mai multe orașe și târguri cu câte o caracteristică particulară. Varietatea, datorită absenței unui plan de sistematizare inițial și inspirației personale a fiecărui constructor și necesității cum a înțeles-o el de a-și adapta clădirea unei situații de fantezie, fără să se gândească la o estetică ordonată, care dă aglomerațiilor dense o ținută geometrică și o ireproșabilă croială de vitrină, e rezultatul întâmplării. Urbanismul, care a regle-

mentat în toată Europa contrastele, simetriile și alternanțele dintre suprafețele clădite și zonele numite verzi, a fost surprins să găsească la ivirea lor pe lume, aci, un oraș într-o grădină, gata făcut, și s-a simțit destul de contrariat în ceea ce privește organizarea științifică municipală. E o tradiție ca fiecare locuință, cât de neînsemnată, cu prispă și cu stâlpii de sprijin ai streșinii, să aibă, pe lângă gospodina cu tulpan a casei, care le stropește după-amiaza, și câteva brazde de mușcată, garoafe și zorele, o boltă de viță și pomi. De sus, orașul se arată ca o vastă livadă clădită pentru tihna unei populații de cetățeni mijlocii, dominat de clopotnițe și cupole. Un aer aproape mănăstiresc a rămas în multe colțuri de cartiere, de contemplare, și unele străzi par încă și azi că duc printre chilii la un arhondaric. Cele mai multe biserici cu un trecut au fost mănăstiri, din care au rămas trei întregi, Antim, Mitropolia și Icoana, și caracterul împărțit de toate clădirile vechi boierești, prezent și astăzi în câteva resturi de timp, a influențat arhitectura nouă în căutarea unui stil concordant cu trecutul. Până dăunăzi, viața civilă a fost intim legată de viața religioasă monastică.

Călătoriile mele au fost făcute anapoda, fără program, așa cum stă bine plimbării de care am de dat socoteală, în dezordinea întâmplării și afară de judecățile nodului în papură și dincolo de orice nomenclaturi. Trăisem o parte din viață în orașele străine și ajunsesem să nu mai apreciez ca lucruri excepționale și caracteristice asfaltul, faianța, porțelanul, robinetul, becul electric, radiatorul, comune pretutindeni și interesând mai mult încălțăminte și apartamentul, cât și o curățenie meticuloasă devenită manie glacială și ținând loc de frumusețe și gust, peisaje de cofetărie și cartă poștală ilustrată, transpusă în viață. Frumusețea unui pământ și a unui oraș e uneori ca la păsări și animale, independentă de higienicul, confortabilul și tehnicul organizat. Un fulg a căzut din aripa vulturului înălțat în vazduh, și căderea lui legănată de lumină e tot atât de frumoasă ca o catedrală de douăsprezece veacuri.

Mă silesc să-mi aduc aminte cum se cheamă atâtea unghere originale și atrăgătoare, care povestite se desinează pe jumătate cu numele respectiv și nu pot pune dedesubtul celor mai sugestive nici o inițială.

DICȚIONAR EXPLICATIV

plagiat, adj. – care a fost însușit de la altcineva

snobism, s.n. – atitudine specifică snobului (persoană care admiră și adoptă fără discernământ și cu orice preț tot ce este la modă)

stâlpnic, s.m. – sfânt care și-a petrecut viața ca sihastru pe vârful unui munte

arhondaric, s.n. – aripa sau casa specială a unei mănăstiri rezervată găzduirii oaspeților

EXPLORAREA TEXTULUI

1. Comentează semnificația primului paragraf al textului, pledoarie pentru o altfel de călătorie.
2. Care este diferența dintre un turist, în sens propriu, și un „turist al reveriei“?
3. Prezintă imaginea Bucureștiului așa cum apare în textul lui Tudor Arghezi.

STILURILE FUNCȚIONALE ALE LIMBII ROMÂNE

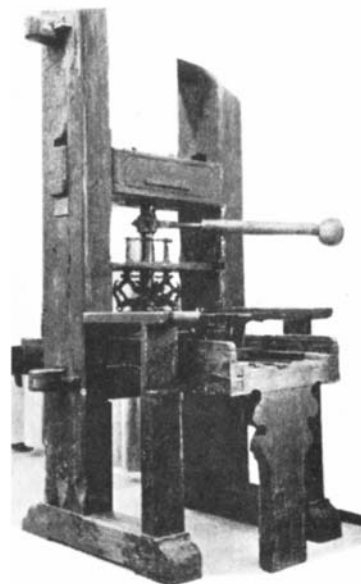
STILUL PUBLICISTIC (JURNALISTIC)

Stilul publicistic, prin specificul conținutului său, se caracterizează prin eclectism (= împrumutarea unor trăsături specifice altor stiluri). Datorită diversității tipurilor de text, „literatura” publicistică poate fi apropiată fie de stilul artistic (beletristic), fie – din contră – de stilul științific. De la stilul artistic împrumută tendința spre o exprimare expresivă, dorința de originalitate, de individualizare. De stilul științific se apropie prin caracterul obiectiv, concizie, precizie și claritate.

Stilul publicistic se întâlnește în presa scrisă și audiovizuală. Textele sunt foarte variate: articole, știri, reportaje, editoriale, interviuri, cronici, relatări etc. În timp ce unele reproduc informații, altele însoțesc transmiterea informației cu un comentariu, ceea ce duce la implicarea autorului în ceea ce a scris.

Principalele trăsături ale stilului publicistic sunt:

- folosirea unui vocabular bogat și divers;
- utilizarea termenilor neologici, științifici;
- accesibilitatea (se adresează unui public divers, nespecializat);
- întrebuițarea unor procedee prin care se stârnește curiozitatea publicului (titluri și subtitluri câteodată frapante, imagini etc.);
- respectarea normelor limbii literare;
- exprimarea, uneori, a unei atitudini în raport cu o anumită realitate.

Presă tipografică
din sec. al XVII-lea

EXERCİȚIU

Identifică în articolul *Descoperindu-l pe Columb* de John Noble Wilford trăsături ale stilului publicistic.

NIVELUL LEXICO-SEMANTIC

ERORI SEMANTICE

PLEONASMUL

Citește cu atenție textul:

RICĂ: *Angel radios! precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară mi-am pierdut uzul rațiunii; da, sunt nebun...*

(I.L. Caragiale – *O noapte furtunoasă*)

Explică eroarea cuprinsă în declarația personajului: *de când te-am văzut întâiași dată pentru prima oară*.

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Pleonasmul (din gr. *pleonasmos* – „a fi în plus”) este o greșeală de limbă care ia naștere din folosirea alăturată a două sau mai multe cuvinte, dintre care unul repetă parțial sensul celuilalt. Vorbitorul face, în mod inutil, o „risipă” de exprimare, utilizând mai multe elemente de expresie decât ar fi strict necesar. De exemplu, a *aduce la același numitor comun* este un pleonasm pentru că înseamnă: a) „a face ca două sau mai multe fracții ordinare să aibă același numitor”; b) „a împăca puncte de vedere diferite”, iar adjectivul *comun* dublează un sens care a fost deja exprimat, deci este inutil. În exemplul a *roști o scurtă alocuțiune* există o formulare pleonastică întrucât *alocuțiunea* înseamnă „scurtă cuvântare ocazională”, iar adăugarea adjectivului *scurtă* devine inutilă.

Pleonasmul are cauze diverse; ele pot fi de natură lexicală (*a aproba pozitiv, contrabandă ilegală, tricicletă cu trei roți, avansați înainte!*), cele mai numeroase, sau de natură gramaticală (*mai superior, foarte optim* etc., știindu-se că adjectivele *superior* și *optim* nu au grade de comparație).

În ultima vreme, împrumuturile din limba engleză au devenit o importantă sursă a pleonasmului, din cauza necunoașterii sensului exact al cuvântului împrumutat, ca în următoarele construcții pleonastice: *summit la vârf* (*summit* înseamnă „conferință la nivel înalt, la vârf”), *hit de mare succes* (*hit* – ca și sinonimul său, *șlagăr* – înseamnă „cântec de succes”) ori *conducerea managerială* (*management* înseamnă „știința organizării și conducerii întreprinderilor”).

Din punctul de vedere al acceptării pleonasmului în exprimarea îngrijită, se poate face distincția între pleonasmele intolerabile (ca în exemplele de mai sus) și pleonasmele tolerabile în diverse grade. Se apreciază a fi pleonasme tolerabile anumite expresii fixe ca: *praf și pulbere, oale și ulcele, întuneric beznă* etc.

Pleonasmul tolerabil este considerat o figură de stil din categoria figurilor insistenței (enumerarea, hiperbola, imprecizia, perifraza etc.), folosit cu intenție de expresivitate, pentru sublinierea celor comunicate: *foc și pară; în fel și chip; se sucește, se-nvârtește; vai și amar; ce-a făcut, ce-a dres; cu chiu, cu vai* etc.

EXERCIȚII

1. Analizează structura următoarelor pleonasme și arată care este greșeala:

*vine din nou iarăși
am conlucrat împreună
schiță sumară
procent la sută*

*a suprapus peste
panoramă de ansamblu
coboară jos
s-a întors înapoi
chiar el însuși în persoană
întrajutorare reciprocă
foarte rarism
a preferat mai bine
au conviețuit împreună
cel mai optim
obstacol care împiedică
a îndrumat calea.*

Desen de M.C. Escher

2. Explică de ce aceste construcții sunt considerate pleonastice:

*perspective de viitor
protagonist principal
conducere managerială
mijloace mass-media.*

3. Argumentează dacă sunt sau nu pleonasme următoarele formulări caracteristice stilului administrativ:

*nul și neavenit
definitiv și irevocabil
anexez alăturat
având în vedere și luând în considerare
drept pentru care.*

4. Exprimarea personajelor din opera lui I.L. Caragiale este plină de greșeli de limbă. În ce constă eroarea în următoarele exemple:

*domnule, musiu
june tânăr
madam, cucoană
pardon, să iertați
numaidecât momental
la fel identice
și ețetera
în stare a fi capabil.*

5. Presa audio-vizuală, din grabă ori neatenție, poate răspândi exprimări pleonastice, nesensizate de publicul neinforma. Explică aceste erori din exemple:

*privatizarea marilor mamuți industriali
înalți prelați bisericești
proгноzele pentru viitor
privind retrospectiv în urmă
despăgubirea pagubelor produse de inundații
personalități care au fost nemijlocit în mijlocul evenimentelor.*

Desen de M.C. Escher

NIVELUL MORFOSINTACTIC

Actualizarea cunoștințelor din gimnaziu

Gramatica este știința care studiază structura unei limbi, regulile de construire corectă a enunțurilor într-o limbă.

Ea are două discipline: morfologia (din gr. *morfe* „formă” + *logos* „știință”, „învățătură”) și sintaxa (din gr. *sintaxis* „îmbinare”).

Gramatica (morfologia și sintaxa) se constituie dintr-un ansamblu de reguli privitoare la modificarea cuvintelor și la îmbinarea lor în propoziții. Cuvintele singure (prin ele însele) nu pot servi – decât cu rare excepții – comunicării dintre oameni. Pentru comunicare e nevoie de îmbinarea cuvintelor în propoziții și fraze prin care oamenii să poată exprima idei și judecăți. În aceste îmbinări între cuvinte se stabilesc anumite raporturi, a căror exprimare se realizează astfel: pe de o parte, prin modificări aduse formei cuvântului și, pe de altă parte, prin construirea cu ajutorul cuvintelor a unor unități gramaticale mai mari, care sunt propozițiile și frazele.

Ca unități ale gramaticii, cuvintele sunt împărțite în clase, cunoscute sub numele de părți de vorbire, care reprezintă unitățile fundamentale ale morfologiei.

Părțile de vorbire sunt de două feluri:

- flexibile: substantivul, articolul, adjectivul, pronumele, numeralul, verbul;
- neflexibile: adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția.

Așadar, **morfologia** studiază cuvântul ca unitate gramaticală, adică forma cuvântului în funcție de anumite categorii gramaticale (gen, număr, caz, grad de comparație, persoană, diateză, mod, timp). **Sintaxa** se ocupă cu studiul combinațiilor de cuvinte (părți de vorbire) în propoziție (sintaxa propoziției) și cu îmbinarea propozițiilor în frază (sintaxa frazei).

UNELE TENDINȚE ÎN MORFOSINTAXA LIMBII ROMÂNE

În morfosintaxa limbii române se manifestă următoarele tendințe:

a) în flexiunea nominală: înlocuirea treptată a formei de vocativ cu forma de nominativ (*Mario – Maria*);

b) generalizarea pluralului cu *-e* la substantivele neutre mai noi (*nivele*), pluralul în *-uri* păstrându-se numai la cuvintele vechi (*ceasuri*);

c) tendința de trecere a verbelor de conjugarea a II-a la conjugarea a III-a: *a rămâne* s-a impus și e acceptat de limba literară, iar *a apare* și *a place*, în loc de *a apărea* și *a plăcea*, se întâlnesc tot mai frecvent și sunt incorecte;

d) folosirea greșită a imperativelor neliterare *nu fă*, *nu (te) du*, *nu zi*, în loc de: *nu face*, *nu (te) duce*, *nu zice*, recomandate de norma literară;

e) folosirea incorectă a pronumelui relativ fără prepoziție în acuzativ (*Omul care îl văd*, în loc de *Omul pe care îl văd*) etc.

EXERCİȚIU

Marchează, prin rescriere, forma corectă din următoarele exemple:
te-ai complace/ te-ai complăcea;

vei cade/ vei cădea;

ar apărea/ ar apare;

va decade/ va decădea;

ți-ar displace/ ți-ar displăcea;

ar dispare/ ar dispărea;

va încape/ va încăpea;

ți-ar pare bine/ ți-ar părea bine;

îi va place/ îi va plăcea;

aș prevede/ aș prevedea;

va zace/ va zăcea.

ENUNȚURI ENUNȚIATIVE, INTEROGATIVE, EXCLAMATIVE, NEEXCLAMATIVE

Recitește cu atenție următorul fragment:

Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-i trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla. Și cum sta și el acolo de se răcorea, Spânul face tranc! capacul pe gura fântânii. Apoi se suie deasupra lui și zice cu glas răutăcios:

– Alelei! fecior de om viclean, ce te găsești; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine te-am căptușit! Acum să-mi spui tu cine ești; de unde vii, și încotro te duci, că de nu, acolo îți putrezesc ciolanele!

• În acest text se comunică o informație sau se cere o informație?

• Care este atitudinea Spânului față de ceea ce exprimă (bucurie, plăcere, satisfacție etc.) sau cele exprimate nu lasă să se întrevadă starea de spirit a personajului?

Din definirea sintaxei, rezultă că există două unități – deosebite ierarhic – prin care se poate realiza comunicarea: propoziția, ca unitate de grad mai mic, și fraza, ca unitate de grad mai mare. Termenul *enunț* se poate referi atât la o propoziție (independentă), cât și la o frază.

După scopul comunicării, enunțurile sunt de două feluri: *enunțulative* (cele care dau o informa-

ție, comunică un anumit lucru) și *interogative* (cele care cer o informație, formulează o întrebare).

Enunțuri enunțulative:

Domnul era încruntat și galben. Domnul striga pe băieți c-un glas ascuțit. Băieții stau ca sfinții în bănci.

(Barbu Delavrancea, *Domnul Vucea*)

Enunțuri interogative:

– Dar bine, Spânule, de ce te apuci? Nu vezi că pe aici e mare lipsă de apă?

(Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

După atitudinea vorbitorului față de ceea ce exprimă, enunțurile sunt tot de două feluri: *exclamative* (cele care exprimă starea de spirit a vorbitorului, atitudinea lui de surprindere, admirație, indignare, regret etc.) și *neexclamative* (cele care nu lasă să se vadă starea de spirit a vorbitorului). De exemplu, propoziția *El le știe pe toate* este o simplă constare și se constituie ca un enunț neexclamativ. Aceeași propoziție *El le știe pe toate!* prin semnul exclamării așezat la sfârșit introduce o nuanță, fie de admirație, fie de ironie (în funcție de context) și devine un enunț exclamativ.

EXERCİȚIU

Identifică în următorul fragment tipuri de enunțuri (enunțulative, interogative, exclamative, neexclamative):

Domnul se uită la mine cu niște ochi osteniți. Intrasem în pământ. Când deschise gura, mi se păru că mă și înghite.

– Ei... băiete... de câți ani ești?

– De opt... am împlinit la Sân-Petru...

Glasul îmi tremura ca și cum mi-ar fi bătut toaca pe beregată.

– Știi să citești?

– Știu...

– Scoate „Lectura“.

Bag mâna în ghiozdanul făcut de mama dintr-o foaie de cuadrilat și scot Lupul și mielul. Așa ziceam noi cărții de citire, fiindcă începea cu: Lupul și mielul...

Ceru și el o carte ș-o deschise.

Mie-mi juca cartea în mâini și-mi jucă până căzu jos.

Băieții râseră.

Mă plecai să iau cartea. Domnul strigă așa de tare „tăcere!“, că încremenii cum eram, adus de mijloc.

– Ia-ți cartea! Deschide-o la foaia 50 și citește!

(Barbu Delavrancea, *Domnul Vucea*)

ACORDUL PREDICATULUI CU SUBIECTUL

Acordul este potrivirea de formă, în ceea ce privește categoriile gramaticale comune (persoană, număr gen, caz) între cuvintele legate prin anumite raporturi sintactice. Există trei tipuri de acord: acordul gramatical, acordul după înțeles și acordul prin atracție.

În cele mai multe situații acordul predicatului cu subiectul se face strict gramatical. Există însă și abateri de la regulile acordului.

Acordul logic sau după înțeles apare în propozițiile cu subiect exprimat printr-un substantiv colectiv (*majoritate, serie, mulțime, grămadă* etc.). În acest caz predicatul se pune la plural (ex.: *O mulțime de oameni au venit să vadă spectacolul*), admitându-se acordul logic.

Acordul prin atracție apare în situația când predicatul nu se acordă cu subiectul lui, ci cu un alt cuvânt din propoziție, de care este mai aproape sau care se impune mai mult atenției. În exemplul *în lume-i veselie, amor, sperare, viață* (V. Alecsandri, *Oaspeții primăverii*) acordul se face prin atracție numai cu primul element al subiectului multiplu.

**Disperarea artistului, desen de
Johann Heinrich Fussli**

EXERCIȚIU

Alege varianta corectă:

- *Majoritatea oamenilor este interesată/ sunt interesați de combaterea corupției.*
- *O grămadă de lucruri mi-au rămas/ mi-a rămas de făcut.*
- *O serie de întrebări s-a pus/ s-au pus în legătură cu privatizarea.*

COMUNICAREA ORALĂ

MONOLOGUL

Recitește din piesa *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale „discursul” lui Farfuridi (cuprins în fragmentul selectat în manual) și apoi discursul lui Mihail Kogălniceanu rostit la alegerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza.

Arată ce diferență este între cele două mesaje transmise auditoriului.

Monologul este vorbirea neîntreruptă a cuiva, o replică de dimensiuni ample emisă de o persoană sau un personaj, care își exprimă sentimente, gânduri, idei etc.

Există mai multe tipuri de monolog: povestirea sau relatarea orală, descrierea orală, argumentarea orală a unei opinii, discursul unei personalități publice etc. Pentru ca un monolog să fie eficient, el trebuie adecvat la situația de comunicare (auditoriu, context) și la scopul comunicării (informarea, argumentarea, divertismentul etc.).

De regulă, un monolog este structurat în trei părți: introducerea, cuprinsul și încheierea. Introducerea are rolul de a capta atenția și bunăvoința auditoriului. Cuprinsul (partea cea mai întinsă) trebuie să se remarce prin claritatea ideilor, coerența lor, puterea de convingere, accentuarea anumitor termeni. Încheierea trebuie să ofere o concluzie.

În timpul susținerii unui monolog se recomandă ca vorbitorul să stabilească un contact vizual cu auditoriul. De asemenea, el nu poate ignora reacția ascultătorului/ ascultătorilor și este necesar să-și modifice discursul în funcție de aceasta.

Elementele nonverbale (mimica, gestică, poziția corpului) și paraverbale (accentul, tonalitatea, pauzele în vorbire, ritmul expunerii) au un rol important în convingerea auditoriului. Mișcarea brațelor, privirea, limbajul trupului pot exprima uneori mai mult decât cuvintele.

EXERCIȚII

1. Înainte a de a studia poezia *Romanța celor trei corăbii* de Ion Minulescu ți se cerea să-ți imaginezi o călătorie (în spațiu sau în timp) și să o prezinți. După ce ai aflat acum regulile și tehnicile unui monolog eficient, sistematizează-ți ideile și susține un monolog în fața clasei, respectând exigențele arătate mai sus.
2. Organizați un concurs în care trei elevi să țină câte un monolog pe aceeași temă dată sau pe o temă la alegere. Câștigătorul va fi desemnat de un juriu format din cinci elevi care vor aprecia atât adecvarea la scopul comunicării (informarea, argumentarea, divertismentul etc.), cât și folosirea elementelor nonverbale și paraverbale.

COMUNICAREA SCRISĂ

1. COMPLETAREA FORMULARELOR

Completează următorul formular pentru obținerea pașaportului:

1	Nr. _____ Mapa _____	Certific identitatea persoanei și exactitatea datelor		Loc pentru fotografie 3,5x4,5 cm
	C. _____	M. _____	A.J. _____	
	_____	_____	_____	

CERERE
pentru eliberarea unui nou pașaport

CNP	_____	Sex	☐ M ☐ F	Data nașterii	____
Numele	_____				
Prenumele	_____				
Numele anterior	_____				
Prenumele tatălui		Prenumele mamei			
Locul nașterii	_____			Județul	_____
Domiciliul	_____				
Telefon	_____				
Declar pe propria răspundere că (marcați cu X situația corespunzătoare)					
☐ nu posed pașaport simplu	☐ posed (am posedat) pașaportul simplu nr. _____				
eliberat la data de _____ de formațiunea de pașapoarte					
din județul _____					
și solicit un nou pașaport deoarece _____					
Mă legitimez cu (marcați cu X)	☐ carte de identitate	seria	____	nr.	____
	☐ buletin de identitate	data de	____	de	____
	☐ adeverință provizorie de identitate				
	☐ certificat de naștere				
Solicit eliberarea pașaportului în regim de urgență. ☐ (Marcați cu X)					
Semnalmente		Data depunerii cererii		Nu depășiți zona albă !	
Înălțime	Culoarea ochilor	_____		_____	
_____ cm	_____	_____		Semnătura	

Cererea completată cu date inexacte și omisiuni este nulă de drept.

2. DESCRIEREA UNUI PRODUS FINIT. INSTRUCȚIUNI DE FOLOSIRE A UNUI APARAT

În mod obișnuit, orice produs finit este însoțit de o fișă tehnică necesară consumatorului pentru a avea informații cu privire la caracteristicile tehnice ale obiectului, la felul cum acesta se poate utiliza etc.

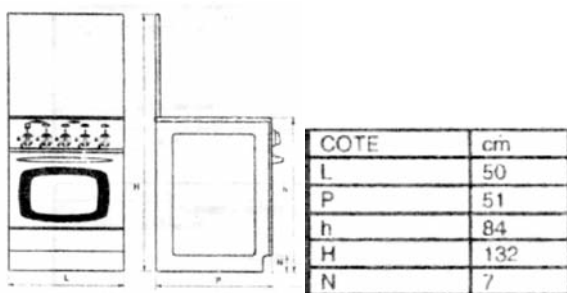
O fișă tehnică trebuie să fie în așa fel redactată, încât informațiile oferite (clare, concise) să poată fi înțelese cu ușurință de consumator, chiar dacă acesta nu este familiarizat cu domeniul respectiv. De obicei, redactarea fișei este o asociere între un text scris și imagini (scheme) reprezentând produsul finit respectiv.

Este o practică deja curentă ca fișa de prezentare a produsului finit să fie urmată de instrucțiunile de folosire a produsului. Urmărește modul cum se realizează aceasta în cazul unei mașini de gătit.

MAȘINA DE GĂTIT

DESCRIEREA GENERALĂ A APARATULUI

Dimensiuni:

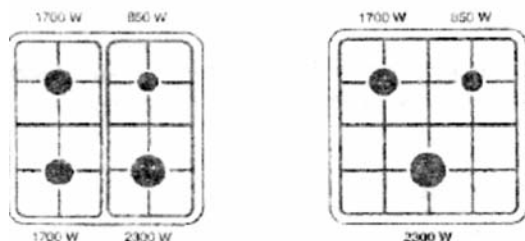
Prezentare:

- Carcasă din tablă de oțel vopsită
- Grătar din oțel emailat
- Plită din oțel emailat
- Capace arzător din oțel emailat

Plită:

- Încărcare termică a arzătoarelor:

MAȘINA DE GĂTIT CU GAZE CU 4 ARZĂTOARE ȘI CU 3 ARZĂTOARE

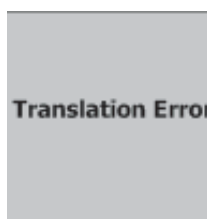

Cuptor:

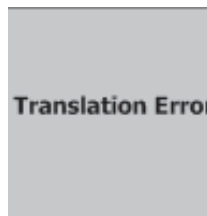
- **Dimensiuni:** Înălțime: 31 cm
Lățime: 36,4 cm
Adâncime: 41,0 cm
- **Capacitate:** 46 dm³
- **Încărcare:** **Cuptor: 2800 W**
- **Accesorii:** Tavă de fript
Tavă de copt
Grătar cuptor

PLACA FRONTALĂ

Mașina de gătit cu gaze cu 3 arzătoare model ZC 5030

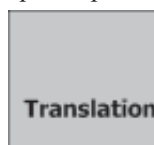
Mașina de gătit cu gaze cu 4 arzătoare model ZC 5040

UTILIZARE

PLITA

Fiecare arzător este comandat de către un robinet cu dispozitiv de blocare de siguranță a cărui deschidere se face prin rapăsare și rotire spre stânga.

- Poziția închis
- Poziția deschis la maximum
- Poziția economic

Aprindere: Aprinderea se poate face apropiind un chibrit aprins sau un aprinzător de arzător, după care se apasă și se rotește butonul spre stânga până la poziția „deschis la maximum“.

În cazul în care presiunea de alimentare cu gaze naturale de la rețea este foarte mare, aprinderea arzătoarelor plitei fiind greoaie din cauza desprinderii flăcărilor, vă recomandăm să manevrați butoanele robinetelor arzătoarelor la poziția economic sau la o poziție intermediară între „poziția economic” și „poziția deschis la maximum”.

Este indicat de a alege arzătorul în funcție de diametrul vasului utilizat astfel încât flăcările să nu depășească marginile vasului. Diametrele vaselor care pot fi utilizate pe fiecare arzător în parte sunt următoarele:

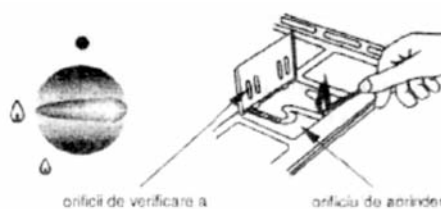
- arzător semirapid 12,30 kw - min. 180 mm
- arzător semirapid 21,70 kw - min. 120 mm
- arzător auxiliar 0,85 kw - min. 80 mm

Este interzisă folosirea vaselor cu baza concavă sau convexă pe plită.

CUPTOR

Arzătorul cuptor este comandat de către un robinet cu dispozitive de blocare de siguranță a cărui deschidere se face prin apăsare și rotire spre stânga.

Aprindere: Se deschide ușa cuptorului, se ridică apoi căpăcelul care acoperă orificiul de aprindere, se apropie flacăra unui chibrit sau un aprinzător, se apasă butonul, se rotește spre stânga până la poziția „deschis la maximum”. Se verifică dacă arzătorul este aprins. În caz de stingere accidentală a flăcărilor, se închide robinetul și se va încerca o nouă aprindere.

Înainte de folosi pentru prima dată cuptorul se va lăsa să se încălzească în gol timp de o jumătate de oră la poziția „deschis la maximum”. În cazul folosirii gazului petrolier lichefiat GPL se recomandă funcționarea cuptorului în gol cu ușa întredeschisă câteva minute. Se preîncălzește cuptorul timp de 15 minute la poziția „deschis la maximum”, apoi se aduce butonul în poziția dorită.

Ghid de utilizare a cuptorului: La utilizarea cuptorului pentru coacere se va introduce tava de fript sub grătarul cuptor (pe care se așază tava de copt), până la fund, cu orificiile orientate spre ușa cuptorului.

Din cauza marii varietăți de materiale din care sunt executate vasele utilizate de dumneavoastră (metal, ceramică, sticlă termorezistentă etc.) indicațiile date în tabelul de mai jos sunt orientative. De aceea, experiența dumneavoastră vă va permite să găsiți reglajul optim.

PREPARATE	POZIȚIA BUTONULUI
Cozonaci	
Prăjituri cu brânză	
Prăjituri cu mere	
Tort, pișcoturi	
Biscuiți, prăjituri subțiri	
Pâine	

EVALUARE CURENTĂ

1. Redactează o fișă de descriere a unui produs finit specific domeniului tău de specializare.
2. Redactează o fișă cu instrucțiunile de folosire a produsului respectiv.

TEST DE EVALUARE PENTRU MODULUL 3

*Departa, undeva, sunt porturi care așteaptă...
Pe mări, ca păsări albe corăbii se îndreaptă.*

*Pe țărmuri, undeva, se-nalță palmierii...
Se-naripează pânza în vântul primăverii.*

*La poluri, undeva, ghețari sunt și morene...
Ce vise cheamă zborul corsarelor carene?*

*Ning aur, undeva, pădurile mimozii...
În galbena-nnoptare mai stau visând matrozii...*

*Prin insuli, undeva, creole au ochi stranii...
Pe punte tot veghează sub punte căpitanii.*

*O, țară, undeva, a basmelor arabe!...
Îmbătrânesc piloții cătând în astrolabe.*

*Golcunda, undeva, Formoza, dorm sub stele...
E greu în inimi dorul, și ancorele-s grele.*

*Răsare, undeva, Ofirul – ce departe...
Sunt morți conchistadorii, galerele sunt sparte.*

(Ion Pillat, *Departa*)

Mic dicționar explicativ

morenă, s.f. – pietriș, nisip, sfărâmături de stânci transportate de ghețari în alunecarea lor.

corsar, s.m. – pirat, hoț de mare; (aici) adj. – aparținând unei corăbii care atacă și jefuiește

carenă, s.f. – parte a corpului unei nave, care se găsește sub linia de plutire

mimoză, s.f. – arbust tropical cultivat, cu flori foarte parfumate

astrolab, s.n. – instrument pentru determinarea poziției astrilor

Golcunda, s.pr. – oraș ruinat din India

Formoza, s.pr. – denumirea portugheză a insulei Taiwan, situată lângă coasta de sud-est a Chinei

Ofir, s.pr. – regiune nelocalizată cu precizie, situată, probabil, în nordul Arabiei sau în estul Africii

conchistador, s.m. – aventurier spaniol pornit să cucerească teritorii în America

galeră, s.f. – veche navă cu pânze și vâsle mânuite, de obicei, de sclavi sau condamnați.

1. Precizează care este cuvântul-cheie al textului. **10 p.**
2. Ce sugerează numele proprii *Golcunda* și *Formoza*. **10 p.**
3. Identifică în strofele 2, 3, 4, 5 și 6 câte un cuvânt prin care se exprimă în mod diferit noțiunile de „corabie”/ „corăbier”. **10 p.**
4. Extrage din text un enunț exclamativ și unul interogativ. **10 p.**
5. Comentează semnificația titlului. **10 p.**
6. Stabilește o legătură/ asemănare între această poezie și *Romanța celor trei corăbii* de Ion Minulescu. **20 p.**
7. Numește o caracteristică a genului liric, dedusă din text. **10 p.**
8. Numește două trăsături ale stilului publicistic. **10 p.**

Din oficiu: **10 p.**

Total: **100 de puncte**

INDICE

- accent 37
- acordul predicatului
- cu subiectul 131
- antonime 36
- autor, narator, cititor 21
- basm cult 105
- caracterizarea personajului 93
- cerere 80
- comic 63
- completarea formulelor 133
- descrierea unui produs finit 134
- despărțirea în silabe 38
- dialog 89
- discurs 67
- epitet 102
- eu liric 101
- ficțiune 54
- gen dramatic 65
- gen epic 12
- gen liric 101
- hiperbolă 54
- leitmotiv 102
- moduri de expunere 22
- monolog 132
- motiv 102
- nuvelă 112
- omonime 83
- paronime 81
- pleonasm 125
- povestire 54
- realitate și ficțiune 61
- repetiție 102
- rezumat 43
- schită 21
- semne de ortografie 87
- semne de punctuație 85
- sinonime 35
- situația de comunicare 40
- stil artistic (beletristic) 32
- stil oficial (administrativ) 80
- stiluri funcționale 32
- stil publicistic (jurnalistic) 124
- stil științific 34
- temă 12
- text argumentativ 68
- text ficțional / text nonficțional 54
- text jurnalistic 114
- text științific 26

CUPRINS

MODULUL 1. ȘCOALA

LITERATURĂ

Lumea cărților

Domnul Vucea de Barbu Delavrancea

Bacalaureat de I. L. Caragiale

Texte nonliterare

Școala la răscruce (text științific)

Lectură suplimentară

Corigența de Mircea Eliade

La școală, dar nu rămânem acolo de Marin Sorescu

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Stilurile funcționale ale limbii române

Stilul artistic (beletristic)

Stilul științific

Nivelul lexico-semantic

Relații semantice: sinonimia, antonimia

Elemente de fonetică

Accentul. Despărțirea cuvintelor în silabe

Comunicarea

Situația de comunicare. Elementele situației de comunicare

Comunicarea scrisă

Rezumatul

Test de evaluare

MODULUL 2. SCENE DIN VIAȚA DE IERI ȘI DE AZI

LITERATURĂ

Lumea cărților

Iapa lui Vodă de Mihail Sadoveanu

O scrisoare pierdută de I.L. Caragiale

Texte nonliterare

Discurs la alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor de Mihail Kogălniceanu (text argumentativ)

Lectură suplimentară

Constantin Brancovanul

Alexandru Lapușneanul de Costache Negruzzi

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Stilurile funcționale ale limbii române

Stilul oficial (administrativ)

Cererea

Nivelul lexico-semantic

Relații semantice: paronimia, omonimia

Normele literare privind ortografia și punctuația

Comunicarea orală

Dialogul

Comunicarea scrisă

Caracterizarea unui personaj

Povestirea unei experiențe personale

Test de evaluare

MODULUL 3. AVENTURĂ, CĂLĂTORIE

LITERATURĂ

Lumea cărților

Romanta celor trei corăbii de Ion Minuleseu

Povestea lui Harap-Alb de Ion Creangă

Texte nonliterare

Descoperindu-l pe Columb de John Noble Wilford (text jurnalistic)

Lectură suplimentară

Potopul, Încetarea potopului (Vechiul Testament, Facerea)

[Legenda lui Neculai Milescu Spătariul] de Ion Neculce

Cu bastonul prin București de Tudor Arghezi

LIMBĂ ȘI COMUNICARE

Stilurile funcționale ale limbii române

Stilul publicistic (jurnalistic)

Nivelul lexico-semantic

Erori semantice: pleonasmul

Nivelul morfosintactic

Enunțuri enunțiative, interogative, exclamative,
neexclamative

Acordul predicatului cu subiectul

Comunicarea orală

Monologul

Comunicarea scrisă

Completarea formularelor

Descrierea unui produs finit. Instrucțiuni de folosire a unui aparat

Test de evaluare